

USA utan krisrecept

Publicerat 2009-03-24 00:20

Kolumnen: Lars Jonung om Amerikas väg ur bankkollapsen.

Barack Obama behöver en politik för att snabbt och systematiskt möta den svåraste finansiella krisen i USA sedan 1930-talet. Det brådskar. Banker och finansinstitut står på randen av konkurs. Kreditsystemet har slutat att fylla sin viktigaste funktion: att förmedla nya lån. Först när finanssektorn fungerar, kommer återhämtningen i den reala ekonomin.

Det finns en förebild, nämligen den svenska hanteringen av bankerna under finanskrisen i början av 1990-talet. Den byggde på ett antal väl sammanlänkade element: politisk enighet, relativt snabbt ingripande, stor öppenhet, statligt övertagande av banker på obestånd, uppdelning av problembanker i en god och en dålig bank samt ett obegränsat finansiellt åtagande från statens sida, den så kallade bankgarantin.

Den svenska krishanteringen betraktas i dag som lyckosam. Vårt banksystem kom snabbt på fötter. De två banker som togs över av staten, Nordbanken och Gota Bank, återföddes med tiden som Nordea och delprivatiserades. På lång sikt fick skattebetalarna tillbaka vad de lade ut under krisen.

Varför kan inte USA importera den svenska modellen för att lösa finanskrisen? Modellen hyllas ju i den internationella debatten. Det finns flera förklaringar.

En är ideologisk. Den svenska modellen vilade på statligt övertagande, det vill säga på nationalisering, av konkursmässiga banker. Detta är svårt för amerikanska politiker och väljare att svälja. Här saknas ett genuint förtroende för statsmakten – även om den federala regeringen bakvägen engagerar sig djupare i finanssektorn än vad Sverige faktiskt gjorde.

Ett annat hinder är konstitutionellt. Hotet att utlandets omfattande lån till svenska banker skulle torka upp i september 1992 – och därmed tvinga Riksbanken att överge den fasta kronkursen – piskade samman den borgerliga regeringen och den socialdemokratiska oppositionen i ett gemensamt pressmeddelande. I detta, troligen det mest kostsamma i vår historia, garanterades det svenska banksystemets skulder – utan att riksdagen hördes.

Bankgarantin blev grundbulten i den svenska modellen. Sedan visste alla vad som gällde. Riksdagens uppgift blev att effektuera partiledarnas beslut när krislagstiftningen några månader senare skulle föras i hamn.

Så fungerar inte det amerikanska styrelseskicket. Kongressen, det vill säga folket, har en mer självständig roll än riksdagen. Av detta skäl blir beslutsförloppet utdraget och oförutsägbart. Med amerikansk politikerjargong: ett förslag till kongressen är en julgran som först skall kläs med diverse bidrag för att gynna särintressen innan det blir lag. Senaten och representanthuset måste också komma överens, vilket inbjuder till ytterligare kohandel.

Snabbheten och handlingskraften hos svenska politiker dikterades av det hårda trycket på kronan från den internationella finansmarknaden. Eftersom en sådan akut press inte finns på amerikanska politiker i dag – dollarn är ju världsvalutan – drar besluten om krispolitiken ut på tiden. Samtidigt förstärks de partipolitiska motsättningarna i krisens skugga.

Det vore också otänkbart för kongressen att göra som riksdagen; att anslå ett obegränsat stöd till den finansiella sektorn, i synnerhet nu när Wall Street och bonusberusade bankirer står för allt som gått snett.

Ett tredje hinder, och det svåraste, är storleken på och komplexiteten hos det amerikanska finansiella systemet. Sverige hade ett fåtal banker och enkla låneformer. USA har tusentals banker och en uppsjö av institut och fondförvaltare med långtgående internationella bindningar. De finansiella ingenjörerna på Wall Street har konstruerat extremt komplexa instrument. Ingen vet hur stora åtaganden de döljer.

Detta gör att amerikanska politiker drar sig för att garantera det finansiella systemet såsom det svenska etablissemanget gjorde i september 1992. I stället väljer man att pytsa ut skattedollar där det är som mest akut i hopp om att problemen skall lösa sig.

Hur länge kan USA fortsätta på denna väg? Ju längre krisen varar, desto fler banker riskerar att hamna på obestånd. Det är värre än så. Nu ökar den federala skulden för att ge stöd till krisbanker utan en politik som minskar de dåliga banklånen. Resultatet blir en växande total skuldsättning – en tickande inflationsbomb. Krislösningen kan bli – om den politiska processen havererar – inflationens återkomst.

Slutligen, det var kronans fall i november 1992 som på sikt tog Sverige ur krisen. Räntorna sjönk, exporten satte fart och vår finanskris dog bort. Detta framgångsrecept kan inte plagieras av USA eftersom dollarn redan har en rörlig kurs. Om USA försöker lasta över sina problem på resten av världen, som Sverige kunde göra, dras vi alla med i en ännu djupare global kris.

USA kan inte importera den svenska modellen fullt ut – enbart delar av den. Kunde USA bara följa den svenska taktiken att kraftfullt rensa ut de dåliga lånen ur bankernas balansräkningar vore mycket vunnet. Här ligger nyckeln till att återställa hälsan i bankvärlden.

Det är en historiens ironi att denna idé importerades från USA av de amerikanska konsulter som för miljonbelopp hyrdes in av finansdepartementet och svenska banker i början på 1990-talet. Nu behövs deras expertis i hemlandet.

Lars Jonung

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.